

Kalsona balss

Jubilejām bieži piemīt zināmas “smagnējības” iedaba – laiks līcis apritēt apaļiem un pusapaļiem gadskaitļiem, tie pienāk, aizrit un sliecas uz nākamo “apaļību”, kā sniega bumbai ievēlot sevi arvien vairāk apaļo apgriezianu. Tomēr, šķiet, komponisti savās jubilejās var koncentrētā daudzumā saņemt daudz mīlestības un pateicību par mūziku, kas radīta. Arī Romualda Kalsona (1936) skaņumākslu šoruden ir iespēja bagātīgi baudīt saistībā ar viņa 75. gadskārtu gan Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra, gan Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas, gan Rīgas Latviešu biedrības rīkotajos koncertos. Nereti tieši jubilejas reizēs atrodam iespēju pateikt labus vārdus, apzināties, ko mums nozīmē šī mūzika un šī personība. “Mūzikas Saules” aicināti, komponista laikabiedri, kolēģi un studenti uzticēja savas pārdomas par to, kas un kāds Romualds Kalsons ir tieši viņiem.

JELĒNA ĻEBEDEVA, JĀZEPA VĪTOLA LATVIJAS MŪZIKAS AKADĒMIJAS PROFESORE

Romualds Kalsons ir komponists, kura daiļrade ir ļoti plaša gan tematiskā, gan žanriskā aspektā. Turklāt ikkatrā žanrā, kurā viņš ir darbojies – simfoniskajā mūzikā, skatuves mūzikā, kamermūzikā, kormūzikā, mūzikā bērniem, viņš izceļas kā ļoti radoša, interesanta, spilgta personība. Piemēram, komponistam ir tikai viena opera, taču tas ir ārkārtīgi spilgts un veiksmīgs šī žanra paraugs. Kamermūzikas šedevrs ir viņa Stīgu kvartets, kas ir tikai viens, taču ar savu originalitāti tas latviešu mūzikā vērtējams kā īpašs un unikāls žanra paraugs. Savukārt komponista vokālā mūzika izceļas gan ar emocionālu, gan intonatīvu bagātību. Neaizmirsīsim, ka tas saistīts ar Romualda dzīvesbiedri Irēnu, kura vienmēr bijusi viņam līdzās, kurai viņš veltījis daudz darbu un kura bija viņa mūzikas lieliska interprete. Protams, ārkārtīgi augstu vērtēju Kalsona orķestrācijas meistarību. Viņš ir apbrīnojami liels meistars tembru sfērā, kas īpaši spilgti izpaužas viņa orķestra mūzikā. Arī darinot

tautasdziesmu apdares, komponists pierāda, ka no vienkārša intonatīva pamata var izveidot fantastiski daudzveidīgu, spožu un tembrāli krāsainu ainu. Kalsons noteikti ir viens no mūsu lielākajiem orķestra meistariem.

Un vēl – viņš nekad nav bijis ierobežots savā mūzikas valodā un kompozīcijas tehnikā. Latvijā jauna domāšana kompozīcijā parādījās ļoti vēlu, un jaunās tehnikas – sonoriku, aletatoriku, seriālo tehniku – Kalsons vienmēr lietojis ļoti oriģināli. Viņš nekad nav ievērojis striktus principus, bet pielāgojis jaunās tehnikas viņa paša individuālai izteiksmei, kurā vienmēr var atpazīt komponista rokrakstu, unikālo “seju”. Mēs esam gadiem ilgi strādājuši kā kolēģi – Romualds Kalsons bija lielisks pedagogs. Esmu ievērojusi, ka arī viņa studenti ir ļoti spēcīgi un spilgti. Kalsons spēja tieši “atvērt” un ierosināt individualitātes izpausmi. Daudzi dzīvoja skumjās noskaņās tajā laikā, kad viņš atstāja darbu akadēmijā. Turklāt Kalsons ir ļoti labs un atklāts cilvēks. Viņš vienmēr bijis ļoti labvēlīgs, ar viņu vienmēr bijis interesanti aprunāties.

KRISTAPS PĒTERSONS, KOMPONISTS

Viena no profesora Kalsona svarīgākajām īpašībām ir tolerance attiecībā pret studentu. Tā izpaužas ne vien prasmē iedziļināties, ko dara students, bet arī spējā stipri mainīt uztveri par to, kas ir kompozīcija. Tā tas vismaz notika manā gadījumā. Tā kā man ir raksturīga stūrgalvība, bija ārkārtīgi svētīgi, ka mācījos tieši pie Romualda Kalsona, jo viņš man iedeva spēcīgus profesionālos pamatus, bāzi. Pirms tam mana pieeja bija intuitīva, taču, kad trūkst otra aspekta – struktūras, tas ir ļoti bīstams ceļš, kur ļoti viegli var apmaldīties. Uz profesora dotā pamata varu brīvi turpināt strādāt un attīstīt arī savu intuīciju.

Pirms mēneša ar LNSO Andra Vecumnieka vadībā spēlējām latviešu komponistu jubilāru koncertu Lielajā ģildē. Domāju, ka mans profesors “salika vienos vārtos” visus pārējos komponistus – kaut vai tikai tādēļ, ka viņam vienkārši perfekti skan orķestris. Arī mūzika, formas izjūta, izteiksmes veids bija visskaidrākais, skanīgākais un, manuprāt, spilgtākais.

AGNE SPRŪDŽA, JĀZEPA VĪTOLA LATVIJAS MŪZIKAS AKADĒMIJAS ASOCIĒTĀ PROFESORE

Ar Kalsona kunga Stīgu kvartetu saistīts paradokss – šis darbs tapis periodā (1973. gadā – *red. piez.*), kad Latvijā nebija pastāvīga profesionāla kvarteta, jo filharmonijas kvartets tolaik bija pārtraucis darboties. Manuprāt, stīgu kvartetam jāvar pastāvīgi diendienā strādāt, nenodarbojoties ar citiem laiku aizņemošiem blakus pienākumiem. Kāds dižgars reiz teicis, ka par sabiedrības un valsts ekonomisko un politisko labklājību spriež pēc operas, savukārt par intelektuālo stāvokli – pēc stīgu kvarteta. Latvijā attieksme pret šo intelektuālo potenciālu joprojām ir problemātiska. Neskatoties uz to, cik grūti mums gājis ar šī žanra profesionālo kopšanu, komponisti ir rakstījuši kvartetus.

Ar dzīvesbiedri Irēnu Kalsoni

Pēc Vītola, Jāņa Mediņa, Barisona, Ivanova, Līciša, Ķepiņa kvartetiem, Kalsonam top šis opuss, kas kvarteta instrumentācijas ziņā ir absolūtā desmitniekā. Man šķiet, ka šajā kvartetā ir tas, kas Kalsona labākajās simfonijās. Arī stilizācijas sajūta. Viņš rada alūziju, kuru izpildītājs var meklēt – ko viņš ir gribējis attiecīgajā materiālā iesifrēt. Piemēram, fūgas tēmā ir tāds “kniebiens” Baha polifonijai ar maziem akcentiņiem, tāda īsta 20. gadsimta polifonija! Visas instrumentu iespējas, tembri ir izcelti, skaidra forma. Kalsons atradis formai atbilstošu saturu un saturam atbilstošu formu, turklāt absolūti izpratis stīginstrumentu un kvarteta kā vienības specifiku, un tas ir lieliski. Viņam, starp citu, ir daudz līdzības ar Prokofjeva tēliem, kas saistās tieši ar stilizāciju un grotesku. “Rīgas stīgu kvartets” šo kvartetu spēlējis dažādās valstīs, un šis darbs vienmēr ārkārtīgi augstu novērtēts. Nav tā, ka šis opuss bijis aktuāls no modernisma viedokļa – 70. gados avangarda vilnis Rietumeiropā jau bija sasniedzis savu pilnīgāko izpausmi. Taču neviens nav apstrīdējis Kalsona mūzikas aktualitāti. Tā gluži vienkārši ir ļoti laba mūzika. Arī šeit, Mūzikas akadēmijā, darbā ar studentiem, Kalsona kvartets joprojām ir aktīvā aprītē.

IEVA PARŠA, DZIEDĀTĀJA

Es domāju, ka Kalsons ir izteikts dziedātāju komponists. Viņam ir visi priekšnosacījumi tikt uzskatītam par tādu – pirmkārt, viņa sieva ir dziedātāja, ar kuru skaņradim ir bijusi ilgstoša sadarbība, otrkārt, viņš ļoti mīl dzeju – kolosāli interesants teksts vokālajai mūzikai ir milzīgs pluss. Treškārt, viņam ir savs komponista rokraksts – interesants, savdabīgs, ar komiskumu, sarkasmu, kas visiem viegli ielīst iekšā. Tas viss veido šo ļoti veiksmīgo rezultātu – viņam ir daudz interesantas vokālās mūzikas. Man sanācis dziedāt ciklus ar Ojāra Vācieša dzeju, “Etīdes par nebeidzamību”, decembra sākumā piedalos Kalsona “Pieaugušo dziesmu” pasaules pirmatkaņojumā. Viņš arī ir viens no tiem labsirdīgajiem komponistiem, kas atnāk uz mēģinājumu un saka, ka mums pilnībā uzticas. Ka viņš tikai nāks uz koncertu un klausīsies ar lielu interesi, kā mēs esam izpratuši viņa nošu tekstu. Kalsons nav no tiem, kas stundām

sēdēs ar notīm, skaidros un pieprasīs... Man liekas, ka jebkura uzticība vairo gan manu atbildību, gan brīvību, kad ir iespēja kaut ko pievienot arī no sevis. Romualda mūzikai ir ļoti tēlaina un aktieriska iedaba, kas arī to rosina.

INGA ŽILINSKA, MUZIKOĻĒ, LATVIJAS RADIO KORA MĀKSLINIECE

Pirmais, kas nāk prātā, dzirdot Romualda Kalsona vārdu, ir viņa Vijolkonzerts. Mediņskolas mūzikas literatūras stundā izdzirdot šo opusu, tas trāpīja ārkārtīgi tieši – radās vēlme meklēt, noskaidrot, iepazīt. Uzrunāja komponista neparastā izteiksmes valoda: jā, faktūra ir lielākoties homofona, formveide caurspīdīga, skaidra, bet krāsas – gan harmoniskā valoda, gan tembru palete – ļauj Kalsonu atpazīt citu latviešu komponistu vidū. Tāds latviešu Šostakovičs, vai reizēm pat Šnitke – atklāti un tieši viņš runā gan par estētiski skaisto un emocionāli sajūtam, gan problemātisko un neērto. Kalsona mūzika risina dialogu – starp šo un citu pasauli, starp gaismu un tumsu, tuvāk skatot – starp solistu un orķestri un solistu un pianistu. Gandrīz katrā opusā tā ir saruna, un, šķiet, šie žanri Kalsonam padodas visdabiskāk. Varbūt saruna ris starp pašā mītošām šķautnēm – mazliet drūmo un noslēgto romantiķi un zobgalīgo, jauneklīgo humora vīru. Jaunības gados komponists milējis Čaikovska mūziku, arī pats skaņurakstā lietojis vairāk romantisko toņu. Laikam ejot, dzīve un ikdienība rūdījusi rokrakstu, padarot to ārēji vietumis atskabargainu un skaudru, tomēr, kad gaisma atļaujas atklāties, tā mūzikā skan silti kā tautasdziesmas melodija, kas laiku pa laiku talkā tiek ņemta. Romualds Kalsons teicis, ka mūzikā svarīgi uzticēties iekšējai sajūtai, būt godīgam pret sevi, jo tikai tad no revolucionāra var kļūt par evolucionāru, kāds viņš noteikti ir.

Viedokļus uzklusija un sakārtoja Gundega Šmite

TIKAI 10 IZRĀDES JŪNIJĀ!!!
PIRMIZRĀDE 2012. GADA 10. JŪNIJĀ

DAILES TEĀTRIS

ADOLFS ALUNĀNS
DŽONS NEILANDS

ORIĢINĀLDRAMATISKA PASAKA AR DZIEDĀŠANU 2 DALĀS
MŪZIKA NO RAIMONDA PAULA

LOMĀS: ARTŪRS SKRASTIŅŠ, IEVA SEGLIŅA, JĀNIS PALKŠTELO, INTARS REŠETIŅŠ,
PĒTERIS LIEPIŅŠ, ARTIS ROBEŽNIEKS, REŽIJA KALNIŅA, GINTS KESTERIS,
MĀRTIŅŠ POČS, HARIJS SPANOVSĶIS, ĒRIKA EGLIJA, LAURIS SUBATNIEKS,
ALDIS SILIŅŠ, DAINIS GAIDELIS, VALDIS LIEPIŅŠ, LAURIS DZELZĪTIS,
GINTS GRĀVELIS, KRISTAPS RASIMS

REŽISORS - KĀRLIS AUŠKĀPS, SCENOGRĀFS - JURIS DIMITERS